

УДК 001.91/92:631](73)

Олексій Тарабрін,
доктор
сільськогосподарських наук,
професор, заступник директора
ННСГБ НААН
з наукової роботи

Оксана Капралюк,
кандидат
сільськогосподарських наук,
завідувач відділу
науково-методичної роботи
та реферування ННСГБ НААН

Наукове дослідження системи виявлення та розповсюдження сільськогосподарської науково-технічної інформації в США

У статті узагальнено досвід США щодо розповсюдження інформації з питань сільського господарства державними, напівдержавними, приватними бібліотечними та інформаційними органами. Представлено науково обґрунтовану систему інформаційних ресурсів, продуктів і послуг, нові форми та методи СРСНП в країні за умови інформатизації, теоретичні засади формування корпоративного довідково-інформаційного фонду СРСНП та напрямів його інтеграції в інформаційно-галузеве середовище.

Ключові слова: джерела інформації, розповсюдження інформації, Сполучені Штати Америки, сільське господарство, бібліотечні установи, інформаційні установи.

У світі упродовж багатьох років успішно функціонують кілька апробованих моделей розповсюдження аграрних знань та інформації, які забезпечують високий рівень інформованості користувачів. Особливої уваги варта американська модель розповсюдження сільськогосподарської науково-технічної інформації (СНП). У Сполучених Штатах Америки СНП розповсюджують кілька типів установ: державні, напівдержавні та приватні бібліотечні й інформаційні органи, в тому числі сільськогосподарські, університетські, приватні бібліотеки, інформаційні служби фермерських спілок та об'єднань, промислових і торговельних фірм.

До державних органів, які розповсюджують агроінформацію, належать підрозділи Міністерства сільського господарства США (МСГ США), подібні їм структури зональних управлінь (ЗУСГ) та Міністерство сільського господарства штатів (МСГШ). Організаційне і методичне керівництво процесом розповсюдження СНП здійснюють: Управління інформації (УІ) МСГ США; Національна сільськогосподарська бібліотека (НСГБ); Національна сільськогосподарська статистична служба (НССС); Сільськогосподарська консультативна служба (СКС); Сільськогосподарська маркетингова служба (СМС); Служба економічних досліджень (СЕД).

Управління інформації МСГ США розробляє, планує, координує і здійснює політику та реалізує програми в інформаційній сфері, а також розповсюджує офіційну сільськогосподарську документацію. Спеціалісти підрозділу також відповідають за підготовку і популяризацію власних друкованих та електронних науково-інформаційних видань, що містять результати сільськогосподарських досліджень; організують виставки та демонстрації кіно-, фотодокументів, картотек новин тощо; розробляють форми і методи інформаційної діяльності; забезпечують зв'язок МСГ США з фермерами, зацікавленими фірмами та організаціями, споживачами сільськогосподарської продукції, пресою й іншими засобами масової інформації. Фахівці цього органу відповідають також на численні письмові та телефонні звернення населення.

Проте основними напрямками діяльності управління слід вважати видавничий, створення візуальних засобів та розповсюдження оперативної первинної та вторинної інформації [3].

Важливе місце в системі урядових бібліотечно-інформаційних установ США посідає Національна сільськогосподарська бібліотека (НСГБ) — головне державне і міжнародне джерело інформації з питань сільського господарства. До її завдань входить придбання, опрацювання, зберігання та використання сільськогосподарської інформації, обслуговування учених, спеціалістів, землевласників, студентів та інших категорій читачів. НСГБ є американським центром міжнародної сільськогосподарської інформаційної системи, координуючи та спільно використовуючи ресурси і розширюючи глобальний доступ до питань щодо АПК.

У фондах НСГБ зберігається майже 4 млн видань. Штат бібліотеки становить 215 співробітників, а бюджет перевищує 22 млн дол. США, з яких кілька мільйонів щороку витрачається на придбання нових джерел інформації.

У бібліотеці наявна значна кількість вузькоспеціалізованих інформаційних центрів і проблемно-орієнтованих баз даних (БД), представлених на веб-сайті установи (<http://agricola.nal.usda.gov>).

Удосконаленню системи розповсюдження сільськогосподарської інформації сприяє активна пропаганда фондів НСГБ як у США, так і за межами країни, а також співробітництво з інформаційними установами багатьох країн світу. Зокрема, бібліотека надає інформацію для внесення до бази даних AGRIS (Сільськогосподарська інформаційна служба ФАО), спільно з CAB International (Велика Британія) бере участь у підготовці Всесвітнього списку серіальних видань з питань сільського господарства (World list of agricultural serials), уніфікованого сільськогосподарського тезауруса тощо. НСГБ також здійснює глобальний документообмін, електронну доставку документів, стажування іноземних студентів у галузі комп'ютеризації бібліотечної та інформаційної діяльності, використовує МБА на міжнародному, національному і місцевому рівнях, організовує (спільно зі службою міжнародного співробітництва і розвитку МСГ США та іншими зацікавленими організаціями)

курси цільового призначення для американських та іноземних інформаційних, бібліотечних працівників і користувачів [9].

Останнім часом, внаслідок широкого впровадження комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, зростає роль бібліотечних установ США у розповсюдженні сільськогосподарської науково-технічної інформації. Їхні галузеві фонди збагачуються опублікованими і неопублікованими первинними документами на традиційних та електронних носіях; повнотекстовими, бібліографічними, фактографічними, концептографічними базами даних. Книгозбірні стають основними центрами створення вторинної оглядово-аналітичної продукції, веб-сторінок, сайтів і порталів, на базі яких відбувається кумуляція і селекція галузевої інформації. Розвиток комп'ютерних і телекомунікаційних комунікацій забезпечує тісні інтеграційні зв'язки бібліотек з іншими учасниками американської системи розповсюдження сільськогосподарської науково-технічної інформації (СРСНТІ).

Національна сільськогосподарська статистична служба (НССС) США функціонує з 1961 р. На національному рівні видає і розповсюджує різноманітні первинні та вторинні документи: про виробництво та постачання сільськогосподарської продукції, витрати фермерів та ціни на готовий товар, трудові ресурси й оплату праці на фермах, прибутки і фінансовий стан ферм, використання добрив та хімічних препаратів, розвиток сільських регіонів тощо.

На рівні штатів аналогічну роботу здійснюють статистичні підрозділи служби, які публікують місцеві звіти з багатьох питань сільськогосподарського виробництва.

На відміну від нашої країни, у США обов'язкова статистична звітність підприємств і організацій не здійснюється, первинним джерелом для складання звітів є інформація, яку конфіденційно, але за власним бажанням надають власники і господарі ферм та ранчо, менеджери переробних підприємств та елеваторів, представники агробізнесу — усі, хто зацікавлений у використанні висновків служби у своїй діяльності. Основними методами збору первинних відомостей є поштове анкетування, телефонні опитування, безпосередні бесіди, а також вимірювання.

Щороку публікується і розповсюджується майже 400 звітів. На оцінку НССС значною мірою покладаються фермери, транспортно-складські компанії, банки, кредитні установи, підприємства переробної промисловості, агробізнесу та інші користувачі, функціями яких є розробка стратегії й тактики підприємництва, виробництва і збуту продукції агропромислового виробництва.

Основним призначенням СМС є реалізація Програми ринкових новин, яку введено в дію згідно з "Сільськогосподарським актом маркетингу" 1946 р. для збирання та розповсюдження маркетингової (зокрема прогнозної) інформації стосовно ринкових зон для передбачення та задоволення вимог споживачів, сприяння збереженню доходів фермерів та підтримання балансу мінівиробництв. Отже, головним завданням проекту є вчасне, точне та неупереджене надання ринкової інформації покупцям та реалізаторам сільськогосподарських товарів.

Провідна наукова установа МСГ США — СЕД — відповідає за аналіз і підготовку прогнозів розвитку сільськогосподарського виробництва і продовольчого ринку. Фахівці СЕД використовують не первинну інформацію, а статистичні звіти НССС, матеріали Програми ринкових новин СМС, статистичні огляди і бюлетені різноманітних організацій і країн світу, а також дані про стан світового продовольчого ринку, одержані від посольств і представництв США за кордоном, доповіді Міністерства торгівлі США про імпорту та експорту сільськогосподарської продукції тощо. На основі одержаної інформації формується розподілена база даних СЕД, яка використовується для

ведення досліджень підрозділами служби, а саме: секторного аналізу окремих сільськогосподарських продуктів або їхніх груп, комплексного аналізу регіонів і торгового аналізу з урахуванням ситуації на світовому продовольчому ринку та даних Служби розповсюдження інформації.

Основним завданням СЕД з комплексного аналізу є підготовка до друку спеціального щомісячного видання "Global Agricultural Situation" ("Стан світового сільського господарства") та різноманітних звітів, доповідей та інших матеріалів для уряду і Конгресу США.

Функцією Служби розповсюдження інформації — структурного підрозділу СЕД — є публікація і безоплатне надсилання підготовлених матеріалів зацікавленим урядовим структурам, міністерствам і відомствам, великим приватним фірмам, університетам, підрозділам служб збору та розповсюдження інформації, бібліотекам столиць штатів та великих міст. Також діє книжковий магазин, де можна придбати друковані та електронні видання СЕД, організовано спеціальну телефонну службу, оператори якої виконують замовлення на надсилання документів і надають довідки про місцезнаходження певної публікації [9].

Окрім СЕД, прогнози умов виробництва і збуту сільськогосподарських продуктів, доповіді на замовлення Конгресу США й уряду готують також спеціалізовані інститути університетів, наприклад FAPRI університету Айова, або приватні установи, зокрема SPARK COMPANY та ін.

Функцію поширення агроінформації також виконує мережа напівдержавних, кооперативних, приватних підрозділів і формувань. Найбільш розгалужену структуру має Служба розповсюдження сільськогосподарських знань (СРСЗ), яку останнім часом все частіше називають корпоративною або об'єднаною.

Департамент СРСЗ працює спільно з іншими структурними підрозділами МСГ США і насамперед із Департаментом сільськогосподарських та економічних досліджень, з якими утворює єдиний блок, підпорядкований одному із заступників міністра. Таке функціональне об'єднання сприяє розвитку науки та освіти, поширенню знань, створенню БД та інших електронних продуктів для вирішення проблем сільського господарства та захисту довкілля; координує та інтегрує науку, вищу освіту і СРСЗ на національному рівні; є центром законодавчої, бюджетної та нормативної інформації; представляє інтереси, потреби і можливості партнерів в уряді та Конгресі США [8].

Головною функцією СРСЗ є складання робочих програм, для розробки і реалізації яких залучають фахівців різних рівнів.

Від часу утворення СРСЗ діяльність щодо планування здійснюється за чотирма основними напрямками: розповсюдження знань та інформації з сільського господарства і природних ресурсів; робота з молоддю; реалізація програм поліпшення домашнього господарювання; розвиток сільської громади. Перший напрям є пріоритетним, оскільки становить одне із головних функціональних призначень служби. Його реалізують у межах кількох урядових та інших програм. Значну увагу приділяють в Америці й другому напрямку — залученню молоді до фермерської праці.

Працюючи при університетах, СРСЗ підтримують тісні контакти з іншими профільними навчальними закладами та науково-дослідними установами, оскільки вчені ВНЗ зазвичай мають програми, хоча і з різною кількістю годин, за трьома видами діяльності: дослідна робота, викладання та розповсюдження сільськогосподарських знань. При цьому основним завданням є популяризація сільськогосподарських знань серед агровиробників: читання населенню лекцій, демонстрація нової техніки та сучасних технологічних прийомів і методів праці, розповсюдження необхідної літератури, аудіо- і відеокасет, надання консультацій у письмовій, усній чи електронній формах, виїзди на місця тощо.

СРСЗ належить провідна роль не лише в розповсюдженні інформації про наукові відкриття, досягнення агровиробництва, нові сільськогосподарські машини, добрива та інші товари, а й у впровадженні їх у практику фермерських господарств. Для здійснення такої роботи фахівці СРСЗ на різних стадіях життєвого циклу технології або товару виконують різні функції. Якщо в результаті наукових пошуків розроблено новітні технології, завдання працівників СРСЗ полягає в подальшій їх адаптації до місцевих умов. Наступний важливий крок — доведення інформації про новини безпосередньо до сільськогосподарських товаровиробників задля впровадження новацій у практику фермерських господарств, без якого процес наукових пошуків у галузі сільського господарства є незавершеним. Також СРСЗ бере активну участь у проведенні виставок та ярмарків, котрі якнайкраще слугують для ознайомлення сільськогосподарських товаровиробників із новинами агробізнесу [6; 11].

Значних масштабів набуло розповсюдження друкованої науково-виробничої інформації. Сільськогосподарські коледжі публікують і розповсюджують фермерські бюлетені, видання на кшталт "Експрес-інформація" тощо, які містять практичні виробничі рекомендації.

Важливе місце у розповсюдженні інформації посідає реклама. "Купуючи час" у комерційних радіо- і телевізійних станцій, промислові й торговельні корпорації щоденно використовують ефір для реклами товарів і послуг для фермерів. Цій меті слугують різноманітні агровиставки, ярмарки та аукціони. У цьому напрямі промислові та торговельні фірми плідно співпрацюють з СРСЗ: спільно розробляють програми, провадять рекламні кампанії у пресі, на радіо і телебаченні [6; 8; 10].

Отже, сфера діяльності органів розповсюдження сільськогосподарських науково-технічних знань та інформації в США широка й багатоаспектна — від надання наукової інформації та виробничих рекомендацій фермерам на паперових і електронних носіях до розробки найскладніших проблем інформатики [7].

Висновки. Американська система розповсюдження сільськогосподарських науково-технічних знань та інформації складається з окремих елементів, які утворюють державні, напівдержавні та приватні органи, здатні спільними зусиллями задовольнити найвибагливіші інформаційні потреби та запити клієнтів і, в разі потреби, надати консультаційну та практичну допомогу, використовуючи власні фонди або мережеві інформаційні ресурси. Для американської СРСНТИ характерне узгоджене організаційне і науково-методичне керівництво. Фінансування програм, пов'язаних із розповсюдженням сільськогосподарської науково-технічної інформації, здійснюється з різноманітних джерел: державний бюджет, бюджети штатів, федеральні програми, окружні та міжокружні консультаційні ради, фонди подолання критичних ситуацій, об'єднання підтримки виробників сільськогосподарської продукції, спонсорська допомога тощо. Запорукою ефективного функціонування СРСНТИ США є не лише високий рівень комп'ютеризації, розвиток Інтернету, а й фахово налаштовані бібліотечні та інформаційні працівники, а також споживачі сільськогосподарської науково-технічної інформації.

Список використаної літератури

1. *Aceev G. G.* Информационные технологии в документоведении : учеб. пособие для студентов гуманитарных спец. ин-тов культуры / Г. Г. Асеев, В. Н. Шейко; ХГИК. — Харьков, 1997. — 290 с.
2. *Дерлеменко В. В.* Сільськогосподарські інформаційні консультативно-освітні служби : [монографія] / В. В. Дерлеменко. — Київ : ІАЕ УААН, 2001. — 452 с.
3. *Дерлеменко В. В.* Підготовка фахівців з розповсюдження науково-технічної інформації в національному центрі нових інформаційних технологій Національної сільськогосподарської бібліотеки США / В. В. Дерлеменко // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. / Наук.-метод. центр вищ. освіти. — Київ, 2001. — Вип. 31. — С. 235—238.
4. *Кушнарченко Н. Н.* Документоведение : учебник / Н. Н. Кушнарченко. — 5-е изд. стер. — Київ : Знання, 2004. — 459 с.
5. *Сенченко Н. И.* Библиотеки и компьютеры / Н. И. Сенченко; под ред. В. В. Васильева. — Київ : Наук. думка, 1990. — 216 с.
6. *Axinn Georg H.* Guide on alternative extension. — 2-nd. ed. — [Oxford] : Blackwell Science, [1996]. — IX, 294 p.
7. *Hariman A.* Enchancing access to agriculture and other extension materials: a cooperative project at Kansas State University / Hariman A., Indersole L., Jones A., Somers M. A. // Quart. Bull. IAALD. — 1997. — Vol. ¾. — P. 243—249.
8. *Havercort A. W.* Strategies and rural extension approaches / A. W. Havercort, N. G. Roling // Development intervention and rural extension / International agricultural centre. — Wageningen, 1990. — P. 1—18.
9. *Nation Agricultural Library : Annual report for 1992 / USDA.* — Beltsville (Maryl.) : NAL., 1993. — VIII, 57 p.
10. *Rivera W. M.* Agricultural Extension, Rural Development and the Food Security Challenge / W. Rivera, M. Quamar. — Home : Food and Agricultural Organization of the United Nations, 2003. — 82 p. — Mode of access: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/006/y5061e/y5061e00.pdf>. — Last access: 2008. — Title from the screen.
11. *Rivera W. M.* The continuing role of government in pluralistic extension systems / W. M. Rivera, G. Alex // Education and Extension for Multi-Functional Agriculture : 20-th Annual Conference, 23—29 May, 2004: proceedings. — Dublin: Association for International Agricultural and Extension Education, 2004. — P. 338—349. — Mode of access: <http://www.iaee.org/2004/Accepted/128.pdf>. — Last access: 2008. — Title from the screen.

В статье обобщен опыт США относительно распространения информации по вопросам сельского хозяйства государственными, полугосударственными, частными библиотечными и информационными органами. Представлена научно обоснованная система информационных ресурсов, продуктов и услуг, новые формы и методы СРСНТИ в стране в условиях информатизации, теоретические принципы формирования корпоративного, справочно-информационного фонда СРСНТИ и направлений его интеграции в информационно-отраслевую среду.

In the article summed up the experience of the United States of America on the dissemination of information on agriculture by state, parastatal, private library and information agencies. Presented scientifically based system of information resources, products and services, new forms and methods SDASNTI in the country in terms of information, theoretical principles forming of corporate reference information fund SDASNTI and its integration in the information branch environment.

Надійшла до редакції 8 лютого 2016 року